

A madarak mint a halál előhírnökei a számi hagyományban

Az embernek az a vágya, hogy a közeli vagy távolabbi jövőbe lásson, és a bekövetkező események ne érijék felkészületlenül, a néphit szerint többek között akkor teljesülhet, ha megfigyeli az állatokat. Közülük is a madarak szerepe jelentős. A feldolgozott számi anyagban mintegy 60 különböző olyan madár szerepel, amely képes arra, hogy elárulja a jövő valamely titkát. Az adatok egyenlőtlenül oszlanak el a számi nyelvterületen, ennek oka részben a gyűjtők érdeklődésében keresendő. Nincs anyag a legkeletibb területekről, amiből arra lehet következtetni, hogy közös skandináv-finn hagyománnyal van dolgunk. A megfigyelésben három tényező játszott fontos szerepet: a madár hangja, külseje és viselkedése. Egyes madarak a szerencsét, mások a szerencsétlenséget képesek megjósolni. Az utóbbiak vannak többen. A madarak mintegy kétharmada arra is képes, hogy megjósolja a halált, vagy közölje valaki halálhírét. A halálhírré utaló adatok többségében a döntő kritérium a madár (szokatlan) viselkedése, a különleges helyzet. A hírt valódi madarak, de „szellemmadarak” is hozhatják, erről főleg a lulei és umei számi nyelvterületről vannak híradások. A madarak első tavaszi énekével kapcsolatos hagyománnyal ellentétben – ahol az egyik hatásosnak nevezett védelmi eszköz abban áll, hogy az ember egyen valamit reggel, mert ha üres gyomorral hallja meg a madár első tavaszi dalát, szerencsétlenség történik – a madarak szokatlan viselkedésén alapuló veszély esetén a hagyomány általában csak a figyelmeztetésre korlátozódik, azaz nem írja elő, hogy mit kell tenni azért, hogy a veszély elháruljon.

Kulcsszavak: számi folklór, madarak, előjelek

HANS-HERMANN BARTENS